

IHMISKAUPAN VASTAISTA TOIMINTAA KOSKEVIEN HALLITUSOHJELMAKIR- JAUSTEN TOIMEENPANON POIKKIHALINNOLLINEN OHJAUSRYHMÄ 8. KOKOUS

Aika	Maanantai 29.8.2022 klo 14:00–15:00
Paikka	Teams-kokous
Osallistujat	Kansliapäällikkö Pekka Timonen (puheenjohtaja), OM Valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattori Venla Roth (pääsihteeri), Erytisasiantuntija Katja Repo (pöytäkirjasihteeri), OM Osastopäällikkö, ylijohdaja Ari-Pekka Koivisto (varapuheenjohtaja), OM Kansliapäällikkö Kirsi Pimiä (varsinainen jäsen), SM Johtaja Jari Keinänen (varsinainen jäsen), STM Erytisasiantuntija Minna Viuhko (varajäsen), STM Hallitusneuvos Olli Sorainen (varsinainen jäsen), TEM Oikeuspäällikkö Kaija Suvanto (varsinainen jäsen), UM Lainsäädäntöneuvos Jyri Inha (varsinainen jäsen), VM Opetusneuvos Anna Mikaner (varsinainen jäsen), OKM
Kutsutut asiantuntijat	Kimmo Halme, sisäministeriö Roope Jokinen, sisäministeriö Berit Kiuru, sisäministeriö

MUISTIO

1) Kokouksen avaus ja asialistan hyväksyminen

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 14.00. Hyväksyttiin asialista.

2) Edellisen kokouksen kokousmuistion hyväksyminen

Hyväksyttiin edellisen kokouksen muistio.

3) Ihmiskaupan uhrien auttamista koskevan lainsäädännön uudistaminen – hankkeen eteneminen (Minna Viuhko, STM ja Roope Jokinen, SM)

Jokinen esitteli vastaanottolakiin tulevat pääasialliset muutokset ja niiden vastaanottaman lausuntopalautteen. Mitään suurempia muutostarpeita aiheuttavaa palautetta ei ole saatu.

Jokinen esitteli ehdotuksittain saatua lausuntopalautetta.

35 § Auttamisjärjestelmään ottaminen / 38 § Ihmiskaupan uhrin varsinainen tunnistaminen

Ehdotettua ratkaisua pidettiin pääosin kannatettavana. Lausunnoissa tuotiin relevantteja huomioita liittyen velvollisuuteen jatkossakin tunnistaa ihmiskaupan uhreja. Auttamisjärjestelmään ottamisen kynnyks ei saa nousta. Tämä ei toki ole lainsäätäjän tarkoituksaan. Jatkovalmistelussa kuitenkin vielä pohditaan, onko esitystä tämän kysymyksen osalta tarpeen täydentää, jotta asia tulee riittävän selkeästi esille. Lausuntopalautteesta nousi selkeästi esiin, että auttamisjärjestelmään ottamisen perusteiden tulisi olla selkeät. Lisäksi se, mitä vastaanottolain tunnistaminen tarkoittaa, koetaan epämääräiseksi. Kysymys liittyy siihen, mikä on tunnistamisen oikeudellinen merkitys. Jos henkilö ei ole auttamisjärjestelmässä, se ei tarkoita, etteikö henkilö olisi ihmiskaupan uhri. Esitystä pyritään täydentämään tältä osin.

36 § Toipumisaika

Pykälän kumoamista pidettiin kauttaaltaan perusteltuna esityksestä ilmenevin perustein. Kohderyhmän osalta UM nosti esiin lyhyellä oleskeluluvalle oleskelevat ja toipumisajan kumoamisen vaikutukset näihin ryhmiin suhteessa EN:n ihmiskauppa-yleissopimukseen. Poliisin osalta lausunnoissa ei noussut esiin huomautettavaa suhteessa rikosvastuun toteutumiseen. Kumoaminen nähtiin perusteltuna ja nähtiin, että se voi lisätä luottamusta viranomaisia kohtaan ja edistää rikosvastuun toteutumista.

38 f §

Rikosprosessiin sidottujen poistamisperusteiden kumoamista pidettiin yksinomaan kannatettavina. Joissain lausunnoissa korostettiin uhrilähtöisyyttä arvioitaessa poistamista sekä sitä, että henkilöllä voi olla tarve muillekin auttamistoimille kuin sote-palveluille.

Auttamisjärjestelmän näkemyksen mukaan on todennäköisesti varsin haasteellista tehdä poistamispäätöksiä sillä perusteella, että henkilön kohdalla ei ole kyse ihmiskaupaan viittaavista piirteistä. Lisäksi AJ ehdotti, että YJT-peruste (yleinen järjestys ja turvallisuus) järjestelmästä poistamiseen oikeuttavana perusteena kumottaisiin.

Muut vastaanottolain muutosehdotukset

4 § Vastaanottolain suhde sote-lainsäädäntöön: Lausunnoissa nähtiin kannatettavaksi tavoitteeksi selkiyttää vastaanottolain ja sote-yleislainsäädännön tavoitetta. Lausunnoissa nostettiin kuitenkin esiin kysymys siitä, onko ehdotettu ratkaisu riittävä. Lisäksi nostettiin esiin muun muassa koulutuksen ja ohjeistuksen tarve.

33 § Auttamisjärjestelmän tehtävät: Lausunnoissa, joissa otettiin kantaa auttamisjärjestelmän asiantuntijaroolin vahvistamiseen laissa, pidettiin muutosta kannatettavana.

Huomioina nostettiin esiin esimerkiksi riittävien resurssien varmistaminen, päinvastainen lähestymistapa suhteessa erillislain valmisteluun ja asiantuntijaroolin sisällön täydentäminen esityksessä.

Myös auttamisjärjestelmän roolin tarkentaminen erityisesti oleskelu- ja rikosprosessiliitännäisten asioiden suhteen kotikunnan omaavien uhrien kohdalla nähtiin kannatettavana. Esiin nostettiin tarve vielä tarkentaa neuvonnan suhdetta sote-palveluita koskevaan neuvontaan. Pohdittavana on vielä tarkemmin auttamisjärjestelmän rooli asiantuntijuutta tarjoavana tahona. Auttamisjärjestelmän rooli suhteessa vastaanottokeskuksiin/hyvinvointialueisiin ja erityisesti yhteistyö nousi lausunnoissa esiin. Yhteistyön merkitystä eri toimijoiden välillä korostettiin laajasti, ja nähtiin, että tätä tulisi myös kuvata esityksessä tarkemmin. Esiin nostettiin myös harkittavaksi yhteistyöstä säättäminen.

38 c § Monialainen asiantuntijaryhmä

Lausunnoissa monialaista ryhmää koskevan säännöksen kumoaminen nähtiin pääosin perusteltuna esityksestä ilmenevin perustein. Muutamassa lausunnossa tuotiin esiin, että kumoaminen voi mahdollisesti lisätä auttamisjärjestelmän itsenäisyyttä tavalla, joka näyttäytyisi negatiivisesti. Poliisin osalta ei tuotu esiin vaikutusta rikosvastuun toteutumiseen, mutta korostettiin, että poliisi toimii jatkossakin yhteistyössä auttamisjärjestelmän kanssa. Auttamisjärjestelmä toi esiin, että tiedonkulku muiden tahojen kanssa on jatkossakin osa auttamisjärjestelmän normaalia laajaa sidosryhmäyhteistyötä. UM toi esiin kumoamisen vaikutuksen suhteessa GRETA:n suositukseen (tunnistamis- ja ohjausmekanismia, NRM:ää koskeva suositus).

Muita huomioita

Vastaanottolain muutosten vaikutukset erityisesti lapsiin nousivat lausunnoissa esiin. Lisäksi oikeuskanslerin lausunnossa nostettiin tarve arvioida henkilön oikeusturvan toteutumista.

Hyvinvointialueisiin liittyvien teknisten muutoksien osalta tulee varmistaa, että Ahvenmaan itsehallintoon ei puututa. Lähinnä kyse on lakitekniikasta.

Minna Viuhko jatkoi STM:n osuudesta lainsäädäntöhankkeessa. Kyse on sosiaalihuoltolain 11 §:n muutoksesta. Tuen tarpeen aiheuttavaksi perusteeksi lisättäisiin hyväksikäyttö. Hyvin moni lausunnonantaja kritisoi ratkaisua ja ehdotti lakiin lisättäväksi nimenomaisesti ihmiskauppa-termin. Palaute on noteerattu STM:ssä ja asiasta käydään myöhemmin keskustelu, jossa linjataan jatkovalmistelun ratkaisusta. STM on perustellut asiaa ehdotuksessa, mutta lausunnonantajien kommenttien mukaan perustelut ovat olleet suppeat. Tätäkin asiaa pitää vielä pohtia.

Teknisiin muutoksiin liittyen järjestämisvastuu siirtyy kunnilta hyvinvointialueille. Ns. mahti-lakiin liittyen on esityksessä tuotu esiin, että kyse olisi teknisestä muutoksesta, mutta muutos olisi tosiasiaa laveampi.

Auttamisjärjestelmän ohjaukseen ja neuvontaan liittyen olisi varmasti syytä tarkentaa, että neuvonta ei saa olla ristiriidassa tai päällekkäistä sen suhteen, että hyvinvointialueet itsenäisesti järjestävät palvelut. Erillislain valmistelussa yksi tavoite oli parantaa avun saantia. Nyt suunta kääntyi, koska erillisjärjestelmän roolia entisestään vahvistetaan, auttamisjärjestelmän rooli siis vahvistuu. Pitäisi tuoda selkeämmin esiin, että uhreja ei auta vain auttamisjärjestelmä vaan muutkin tahot, kuten hyvinvointialueet ja vastaanotokeskukset. Lausuntoja lukiessa on epäselvää, tietävätkö kunnat, etteivät ne voi soveltaa vastaanottolakia, ellei kyse ole auttamisjärjestelmässä olevista henkilöistä. Kysymys on eri lakien suhteesta toisiinsa; tätä voisi olla tarpeen selkiyttää, jotta hyvinvointialueilla ei syntyisi tilannetta, että ei tiedetä, tuleeko soveltaa yleislakia vai vastaanottolakia. Kysymyksiä liittyy myös siihen, että jos mietitään sote-palveluita, tuoko vastaanottolain soveltaminen mitään lisää suhteessa sote-lainsäädäntöön.

Puheenjohtaja pyysi, että Viuhko kommentoisi vielä erikseen apulaisoikeusasiamiehen lausuntoa, siinä oli Jokisenkin korostama laillisuusvalvojan näkökulma varsin vahvasti esillä.

Keinänen kommentoi kysymystä. Tärkeintä on se, että nyt on hyvä mahdollisuus yhteistyöhön (hv-alueiden, auttamisjärjestelmän ja VOK:t välillä). STM:n ja SM:n tavoite on, että yhteistyötä tehdään. Yhteistyöhön pakottaminen lainsäädännössä on kuitenkin huono asia, se ei toimi. Toivoo, että SM:n kanssa saadaan hyvän yhteistyön henki, kun paketti saadaan kasaan. Ihmiskauppa-termin lisäämistä lainsäädäntöön on käsitelty noin vuosi. Vaikea kuvitella, että palvelujärjestelmän puolella kanta tähän asiaan muuttuu.

Viuhko kommentoi apulaisoikeusasiamiehen lausuntoa. Lausunto on luettu huolella. Sielläkin nostettiin esiin tarve ottaa ihmiskauppa-termi lakiin. Myös tarve lisätä ihmiskauppa-termi terveydenhuoltolakiin nostettiin esiin. Näkee, että se on vielä hankalampi laki kuin sosiaalihuoltolaki. Näistäkin kuitenkin keskustellaan STM:ssä.

Puheenjohtaja jatkoi. On hallinnonalakohtaisia eroja siinä, miten pykäliin ja perusteluihin viitataan. Viittaa onnettomuustutkintakeskuksen kanssa käytyyn keskusteluun liittyen heille tulleeeseen uuteen tehtävään. Selkeä viesti oli, että laista tulee selvitä toimivaltakysymykset selkeästi. Aikaisemmasta keskustelusta herää huoli. Sakslinin keskeinen viesti oli se, että on kyse myös virkavastuun tunnistamisesta. Tämä on aiheellinen huomio. Kantaa huolta siitä, että uusi hyvinvointialuejärjestelmä käynnistyy vajaan resurssituna.

Roth totesi, että vielä on varmasti varsin paljon tehtävää ja kiire on, joten ratkaisuihin tulee päästä pian. Mietii erityisesti Viuhkon puheenvuoron pohjalta, voidaanko tehdä vielä tarkentamista lakeihin. STM:n ja SM:n yhteistyötä voitaisiin vielä edistää. OM on nostanut omassa lausunnossaan esiin, mitä voisi tehdä ja miten. Vaikka suoranaista yhteistyötä ei säädettäisi, voitaisiin perusteluita tarkentamalla päästä eteenpäin. Uhrien näkökulmasta se olisi keskeistä. Kantaa samantapaisesti huolta myös viranhaltijoiden oikeusturvasta.

Jokinen jatkoi. Tällä viikolla voidaan vielä keskustella huomioista. Aikaa ei sen enempää juurikaan ole. Esitys pitää viedä eteenpäin aikataulussa. Sitä on hyvä pohtia, mitä yhteistyöhön liittyen esitykseen on hyvä saada, ja mitä toisaalta siitä jää muussa rakenteessa toteutettavaksi. Esityksen esittelyviikko on 41 (13.10.). Kyseessä on joka tapauksessa keskeisistä uhrin asemaa parantavista muutoksista.

Roth kommentoi vielä, että lakien suhteesta voisi kirjoittaa myös sosiaalihuoltolain perusteluihin. Nyt tästä on kirjoitettu vain vastaanottolain perusteluissa.

4) Muut asiat

Muita asioita ei ollut.

5) Kokouksen päättäminen

Seuraavassa kokouksessa on tarkoitus käydä läpi toimintaohjelman toimeenpanon tilannetta läpi. Jos muita käsiteltäviä asioita ilmenee, puheenjohtaja kehotti ottamaan yhteyttä Repoön.

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 15.12.